

Прищеп О.П.,
викладач кафедри
естетичного виховання

КАНТАТА-ПОЕМА «ХУСТИНА» Л.М. РЕВУЦЬКОГО

Композитори та митці ХХ-ХХІ ст. зверталися до творчості великого поета Тараса Григоровича Шевченка, 200-річчя з дня народження якого святкує весь український народ. У вокальних мініатюрах та операх, програмних інструментальних та симфонічних творах постають безсмертні образи поета. Лише на слова вірша «Заповіт» написано близько ста творів різного жанрового походження. Найвизначнішими стали композиції М. Лисенка, М. Вербицького, С. Людкевича, Л. Ревуцького.

Перлиною української шевченкіани стала кантата-поема «Хустина» Л.М. Ревуцького.

Лев (Левко́) Миколайович Ревуцький (8 (20) лютого 1889 Іржавець — 30 березня 1977, Київ) — український композитор, педагог, музичний і громадський діяч. Доктор мистецтвознавства (1941). Академік АН УРСР (1957). Заслужений діяч мистецтв УРСР (1941), Народний артист СРСР (1944), Герой Соціалістичної Праці (1969). Лауреат Державної премії СРСР (1941), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1966).

Кантата-поема «Хустина» написана у 1923 році (2-а ред. 1944) для солістів, хору та фортепіано на вірші Т. Шевченка «У неділю не гуляла» зі збірки «Три літа».

Музика кантати-поєми безпосередньо відтворює текст поета, тому їй притаманні вільна форма і наскрізний розвиток. Музична форма поєми має риси рондо. Рефреном служить початковий хор «У неділю не гуляла», а його епізодами – монологи дівчини-сироти та її нареченого – чумака, розлучених тяжкою кріпацькою працею, що призвела до смерті коханого.

Для української поезії характерна символічність мислення. Символом у вірші Шевченка є образ хустини, яку дівчина вишиває для нареченого, потім цю хустину на хресті його могили «вітер розвіває», а вірна дівчина іде в черниці. Її образ суттєво змінюється від радісного очікування майбутнього щастя до трагічної нездійсненності всіх мрій. Це відтворено у музиці: перший рефрен звучить у соль-мажорі, а останній – у соль-мінорі.

Основну тему кантати (рефрен) можна назвати «темою народу», хоча вона й відтворює образ дівчини, яка вишиває хустку і чекає свого нареченого. Та виконує її хор, що є носієм образу народу, а в самій темі міститься основне інтонаційне зерно всього тематизму кантати.

Перший епізод на слова «Здивуються вранці люди, що в сироти хустка буде» має риси оперної арії (соло сопрано). Це образ дівчини.

Другий епізод – образ хлопця-чумака, соло тенора «Доле моя, доле», інтонаційно наближене до чумацьких пісень.

Далі йде тема-рефрен у драматичному звучанні хору «Та й заплакав сіромаха, степом ідучи», яка звучить у мінорі у формі фугато.

У третьому епізоді звучить хор «Зажурились чумаченьки», він розкриває трагічні події поеми.

Динамічна кульмінація поеми на слова «Чи то праця задавила молоду силу» не порушує загального лірико-епічного типу драматургії твору.

Особливістю драматургічної композиції кантати-поеми «Хустина» є дві кульмінації – драматична і лірична. Лірична кульмінація звучить після невеликого розділу поховання чумака, побудованого на трагічно зміненій початковій музичній темі рефрену. Вона проходить на *pianissimo* і передає сум і співчуття людському горю. Така варіантно-мелодична і ладо-тональна трансформація теми рефрену зумовлена образним змістом твору, його трагічним завершенням.

Кантата-поема «Хустина» Л.М. Ревуцького вважається класичним твором всієї української музики. Створена на слова великого поета Тараса

Шевченка, вона свідчить про підвищений інтерес композитора до соціальної тематики та можливості її розв'язання в лірико-драматичному плані.

Література

1. Бялик М.Г. Л. Ревуцький. Риси творчості. / М.Г. Бялик. – К.: Муз. Україна, 1973. – 200 с.
2. Верещагіна О.Є., Холодкова Л.П. Історія української музики ХХ століття / О.Є. Верещагіна, Л.П. Холодкова. – К.: «Освіта України», 2008. – 268 с.